

Kyrkan som välfärdsaktör

Av
Tosin Akinsiku & Cecilia Löfdahl

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats SOPA63
Vårterminen 2013

Examinator: Norma Montesino
Handledare: Malin Arvidson

Abstract

The aim of this study was to describe and analyze the church's social work, with socially vulnerable individuals, in a municipality in the southern part of Sweden. The church of Sweden has a history of social work because it was a state church until 2000. Since the separation it has been defined as any other faith-communities. Therefore this study includes other faith-communities within Christianity such as free churches. Social problem is very complex because some individuals suffer not only from one problem but a combination of several problems. This makes it difficult for the state to fulfill the individual's entire need and some people do not qualify for, the selective, help from the state. Therefore churches and other voluntary organizations steps in to help those in need. Our questions in the study were: What sort of social work does the church perform/carry out? Are there any guiding values in the church's social work? And are there any cooperation between the church and other agencies within social work? The study was based on interviews with seven people working in churches in the municipality; this included both employees and voluntary workers. The analysis, of the empirical material, was based on social constructivist theory and secularization theory. We found that the churches provided several kinds of activities and support for social excluded groups/individuals and even financial aid in some cases. The church itself as an organization and the respondents were guided by the values which can be found in the bible or of personal interest of helping others.

Keywords in English: church of Sweden, free churches, secularization, social constructivism.

Keywords in Swedish: svenska kyrkan, frikyrkor, socialkonstruktivism, sekularisering, tredje sektorn.

Innehållsförteckning

Kap 1. Inledning.....	3
1.1 Problemformulering	3
1.2 syfte & frågeställning	5
Kap 2. Tidigare forskning	5
2.1 Bakgrund	6
2.2 Internationell forskning	8
2.3 Definition av diakoni	12
Kap 3. Teori.....	12
3.1 Socialkonstruktivism.....	12
3.2 Sekulariseringsteori.....	15
Kap 4. Metod	17
4.1 Metodens förtjänster och begränsningar	19
4.2 Urval.....	20
4.3 Tillvägagångssätt.....	20
4.4 Metodens tillförlitlighet: validitet, reliabilitet och transparens i processen.....	22
4.5 Etiska övervägande	23
4.6 Förförståelse	25
Kap 5. Resultat & Analys.....	26
5.1 Vilken typ av socialt arbete bedriver kyrkorna?	26
5.2 Motivet bakom kyrkans arbete	28
5.3 Samarbete med andra organisationer/myndigheter	32
5.4 Kyrkans roll i välfärdssamhället	36
Kap 6. Slutsatser	39
Kap 6.1 Slutdiskussion	40
Litteraturförteckning	43
Bilagor.....	45

1 Inledning

Praktiken bidrog till insyn i sociala problem på ett sätt som teori inte kan. Vi har under praktiken sett hur olika myndigheter arbetar med socialt utsatta individer på olika sätt. Inom socialtjänsten finns det olika arbetsområden, med myndighetsutövning och utan myndighetsutövning. En av oss var på en uppsökande verksamhet där de anställda rör sig ute i samhället för att möta socialt utsatta individer på olika arenor i det offentliga. Detta väckte många tankar kring ansvaret men främst väcks minnet om filantropi inom fattigvården. Den tid då kyrkan av religiös plikt tog hand om fattiga innan fattigvårdslagen infördes i Europa. Dessa erfarenheter och tankar har genererat frågor så som hur ser kyrkans roll inom socialt arbete ut idag? Vi är i denna studie intresserad av att titta på hur kyrkan som en organisation hjälper socialt utsatta individer.

1.1 Problemformulering

Kyrkans historia och relation till den svenska staten sträcker sig tillbaka till 800-talet, då de första missionärerna kom till Sverige med kristendomen. Dock dröjde det fram till 1100-talet innan Sverige blev en kristen nation. Med den luthersk-evangeliska reformen 1500-talet blev Sverige en nationalkyrka som politiskt stod staten och kungen nära. Befolkningen var tvungen att tillhöra Svenska kyrkan och kyrkan genom rättsordning kom att stå för omsorg, utbildning och sjukvård (Ekström 1999).

På 1800-talet levde vi i ett jordbruksamhälle, agrarsamhället, som var annorlunda uppbyggt emot dagens. Befolkningen i Sverige var uppdelade i olika hemorter som var kopplat till olika kyrkliga församlingar. Den enskilde hade i sin tur en hemorts rätt gentemot kyrkan. Agrarsamhället var kollektivistiskt, kyrkan och familjen var tvungna att ta hand om sina medlemmar. Kyrkan var skyldig att ansvara och ta hand om de invånare som tillhörde församlingen. Detta var främst synligt inom fattigvården då fattiga började ses som ansvariga för sin egen fattigdom och kyrkan fick då endast ett ansvar för de egna församlingsmedlemmarna. De kunde hänvisa ickemedlemmar till deras hemorter för hjälp. Industrialiseringen bidrog med fler möjligheter inom arbetsmarknaden

vilket förändrade livsvillkor för individen. De som inte kunde leva upp till de nya villkoren, på arbetsamhet och sparsamhet, som industrialiseringen förde med sig hamnade i ekonomiska svårigheter (Johansson 2008; Jordansson 2008).

Samhället hade blivit mer individualistisk och kyrkan och familjen skulle inte längre behöva försörja för sina medlemmar, var och en skulle kunna klara sin försörjning på egen hand. Då individer i samhället började uppmärksamma arbetarnas dåliga levnadsvillkor lades grunden till den socialpolitik som kom att utgöra byggstenar i det svenska välfärdssystemet. För att motverka uppror började staten ta mer ansvar för arbetarnas sociala situationer, vilket kom att finansieras genom skatter. Denna utveckling tillsammans med religionsfriheten som kom till 1951, innebar en förändring för svenska kyrkan och dess position i samhället. Det var inte längre obligatoriskt att vara medlem i svenska kyrkan. Inte heller kunde kyrkan konkurrera med staten genom att med skattemedel bedriva liknande verksamheter. År 2000 kom kyrkan att genom lag separeras från staten, vilket gjorde att svenska kyrkan kom att omdefiniera sig som ett evangelisk-lutherskt trossamfund (Dierckx, Vranken & Kerstens 2009).

Samma tankesätt om självförsörjning råder än idag då vi lever i ett högteknologiskt samhälle med ökade utbildningsmöjligheter. Det har genererat olika typer av arbete som gör att samhället strävar efter att varje individ ska ta ansvar för sin socioekonomiska situation. Vad händer om man inte klarar att leva upp till dessa krav på ansvar och vilken hjälp tillhandahålls dessa individer? De förmåner som finns inom den sociala välfärden idag är universella eller selektiva. Det universella innefattar förmåner som är riktat till alla, kollektiven, medan det selektiva är riktat till de mesta behövande. För att förtydliga detta används begreppen behovsprövning och försörjningsprövning (Meeuwisse, Sunesson & Swärd 2002), vilket innebär att det finns olika gränser och krav som ska uppfyllas. Detta medför att det finns individer som ligger precis över den utsatta normen för att få hjälp. Vilka hjälper dessa individer och vilken hjälp tillhandahålls deras behov? Socialt arbete är idag komplex och då välfärden oftast har tydliga gränser där motkrav ställs på individen faller många utanför den så kallade normen (ibid). Kan detta vara en anledning till att det finns andra aktörer, frivilligorganisationer,

som engagerar sig inom det sociala arbetet? Kan kyrkan ses som en frivillig aktör som bedriver socialt arbete? Detta ger möjlighet till att inkludera frikyrkor i studien, vilket innebär att studien innefattar kyrkan som trossamfund.

1.2 Syfte & Frågeställningar

Detta arbete syftar till att undersöka och skapa förståelse för kyrkans sociala arbete med socialt utsatta individer.

- Vilken typ av socialt arbete bedriver kyrkan?
- Finns det några styrande värderingar i kyrkans arbete?
- Finns det något samarbete mellan kyrkan och andra organisationer inom det sociala arbetets verksamhetsfält?

2 Tidigare forskning

Vi bestämde oss för att skriva om kyrkans sociala arbete utifrån iakttagelser under praktikterminen. Dock utan några tidigare kunskaper kring ämnet som ett forskningsämne. Detta betydde att vi började söka efter tidigare forskning på området dels för att kunna specificera oss kring en fråga och dels för att finna ett sätt att problematisera vår fråga. Under vår sökning fann vi en del studier om relationen mellan stat och kyrka, diakonalt arbete och motiv till varför människor väljer att arbeta ideellt. Vi har med hjälp av dessa studier kunnat precisera vår forskningsfråga och vi har även haft användning av dessa studier genom presentationen av vår undersökning. Vi kommer att nedan redogöra för våra upptäckter inom dessa tre områden, förhållandet stat och kyrka, diakonalt arbete och motiv till ideellt arbete.

Rebecca Allahyari (1996) gjorde en studie kring volontärarbetarnas, inom frälsningsarmén i USA, motiv till att arbeta ideellt. Hon använder sig av ett begrepp, moral-selving, som kan förklaras med det moraliska självet. Hon menar att individer som arbetar ideellt ofta har ett motiv bakom sitt deltagande och att motivet oftast handlar om hur de kan förbättra det egna självet.

Faith-based Organizations and Social Exclusion in European cities är en studie som inkluderar sju europeiska länder. Den innefattar icke-statlig-organisationer som arbetar med socialt utsatta med koppling direkt eller indirekt till religiösa värderingar i olika länder. Exempel på dessa är kyrkan, moskéer, frälsningsarmén, stadsmision etc. Relationen mellan staten och dessa organisationer varierar och detta redogörs för under respektive kapitel som gäller för de olika länderna. Dierckx, Vranken & Kerstens (2009). Kapitel 4 skriven av Elander Ingemar, Fridolfsson Charlotte & Granberg Mikael (2009) handlar om Sverige och här skriver de en kort studie om den svenska välfärdsstaten och den roll som icke-statliga-organisationer, bland dessa kyrkor, spelar i Sverige.

Eva Jeppsson Grassman har gjort en studie om det diakonala arbetet i Sverige. Hennes bok *Socialt arbete i församlingens hägn* ingår i Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets programsatsning på temat stat-människa. Studien som Jeppsson Grassman (2001) genomfört syftade till att ge en bild av vad församlingarnas sociala arbete består av och vilken roll detta arbete har i en tid där det sker förändringar. Studien belyser både det arbetet som utförs inom svenska kyrkan men också det frivilliga sociala arbetet.

Charlotte Engel (2006) har i sin licentiatavhandling från Uppsala universitet gjort en studie som berör det diakonala arbetet och hur det har kommit att ta sig i uttryck efter det att staten och kyrkan separerade. Hennes forskning inriktar sig enbart på svenska kyrkan och behandlar ej frikyrkor. Studiens nyckelord är marginalisering, marginaliserade grupper, socialt arbete, diakoni samt sekularisering. Vi fann denna licentiatavhandling efter att ha fått inspiration av ovannämnd studie, *Faith-based Organizations and Social Exclusion in European cities*, där de inledningsvis nämner sekularisering.

2.1 Bakgrund

För att bättre kunna förstå kyrkans arbete och roll i samhället behöver vi redogöra för kyrkans bakgrund, både hur den svenska kyrkan kom till och hur frikyrkor kom att etableras i Sverige. Kyrkans identitet har förändrats genom åren och för att kunna förstå deras identitet och position i dagens välfärdssamhälle behöver vi

mer kunskap. Vi kommer nedan att beröra den tredje sektorn som kyrkan befinner sig inom och dess förhållande till staten och marknaden.

Svenska kyrkans historik

Kristendomen kom till Sverige under 800-talet med missionärer från bland annat Tyskland och England. Det dröjde till 1100-talet innan Sverige blev erkänd som en romersk-katolsk nation. Sverige hade utvecklat en rättsordning som skulle reglera samhället och kyrkan, så som val av biskopar, utnämning av präster och val av sockenmän. Med etableringen av de romersk-katolska kyrkan följde en ny rättsordning, den kyrkliga kanoniska rätten. Denna kom att kollidera med den gamla, landskapslagarna. Kanoniska rätten gav mycket ansvar till kyrkan som organisation men även påven. Med de gamla landskapslagarna däremot gavs kungen stort inflytande. I denna kollision segrade den gamla rättsordningen, landskapslagarna, vilket innebar att kungen hade fortsatt stor inflytande (Ekström 1999).

Reformationen och kungen Gustav Vasas ambition om en nationalstat på 1500-talet bidrog till att Sverige frigjorde sig från den romersk-katolska kyrkan och blev en egen nationalkyrka med stark knytning till staten. Dock fanns det en konflikt mellan kungamakten och reformatörerna, då dessa ville att kyrkan skulle vara helt självständig. Då den nya katolska kungen Sigismund tillträdde tronen uppstod en risk för motreformation. I samband med detta sammankallades ett möte i Uppsala och på detta möte fastställdes reformationen och Svenska kyrkans grund fastlades (Ekström 1999).

Frikyrkor

Termen frikyrka har sitt ursprung i att den är fri från statens kontroll. Detta innebär att lagen om svenska kyrkan inte berör frikyrkorna (Elander, Fridolfsson & Granberg 2009).

Under 1700-1900-talet skedde mycket i svensk historia som kan härledas till frikyrkornas etablering i landet. Upplysningstiden under 1700-talet var den tid då filosofer som Voltaire spred idéer och tankar kring människans egen förmåga att

vara förnuftig. 1800-talet kom den industriella revolutionen till Sverige, vilket bidrog till att gick från jordbrukssamhälle till ett industrisamhälle. Detta följdes av urbanisering, då människor flyttade från landsbygden på grund av arbetslöshet till städerna och Sveriges befolkning började emigrera till bland annat USA. Befolkningen ökade i städerna och det gjorde även problem som alkoholism, arbetslöshet och försämrade villkor för de så kallade arbetarna.

Med upplysningstiden började arbetarna intressera sig för rättvisa i bland annat den ordning som fanns inom statskyrkan, då sittplatserna i kyrkan rangordnades efter klasstillhörighet. Tre stora folkrörelser framkom, frikyrkorörelsen, arbetarrörelsen och nykterhetsrörelsen. Den första bland dessa var frikyrkan som stod för demokrati och jämlikhet. Människorna började lära sig att läsa och fick så småningom fler anhängare inte enbart från arbetarklassen utan även borgarklassen. Den första frikyrkan startades 1856 och statskyrkans existens började ifrågasättas, vilket ledde till olika folkrörelser som banade vägen för religionsfrihet. 1860 blev det lagligt att gå till en alternativ kyrka men det dröjde fram till 1951 innan det blev lagligt att träda ur svenska kyrkan utan att träda in i någon annan kyrka. (Sandell 2001; Wijkström & Lundström 2002; & Ekström 1999).

2.2 Internationell forskning

Den tredje sektorn har ingen klar definition enligt Alcock och Kendall (2010). De menar vidare att organisationerna inom denna sektor varierar i karaktär att det är svårt att det är svårt att finna någon homogen definition. Det kan vara av denna anledning som tidigare forskning har använt sig av termen frivillig organisationer. Den beskrivning som används för att särskilja tredjesektorsorganisationer från den offentliga och marknaden är non-government, non-statutorial och non-profit organisations. Non-government används mest inom organisationer som verkar utomlands som behöver särskilja sig från staten. Non-profit används mest i USA för att skilja på marknaden som är mer vinst orienterad. I Europa däremot är non-statutorial mer vanligt då relationen med staten är bättre utvecklat och detta betyder att de inte lyder någon myndighets stadgar (Alcock och Kendall 2010).

Enligt Kim (2011) uppstod den tredje sektorn till följd av att de andra två, den offentliga sektorn och marknaden, inte kunde lösa samhällets socioekonomiska problem. Dess tillväxt menar han kan bero på konkurrens mellan olika religiösa samfund eller entreprenörer. Detta utifrån socioekonomisk teori, vilket Salamon och Anheier (1998) menar kan ses ur olika perspektiv. De tar upp olika perspektiv i sin artikel utifrån staten och marknaden, mångfald, religion, tillit till marknaden och välfärdsstaten. De menar vidare att storleken på den tredje sektorn kan kopplas till heterogeniteten i befolkningen utifrån etnicitet och religion. Detta innebär att ju större mångfald desto fler organisationer inom den tredje sektorn. Mångfalden bidrar även till flera olika religiösa samfund och en konkurrens mellan dessa ger en större tredjesektor. Det tredje perspektivet handlar om tillit till marknaden, vilket mynnar i tron om att vinstdrivande företag enbart är i drift för vinsten. Med utgångspunkt från graden av tillit till marknaden kan storleken på tredje sektorn variera. Det fjärde perspektivet är den välfärdsservice som staten tillhandahåller. Salamon och Anheier (1998) menar att staten började ta sitt ansvar när ekonomin ökade under industrialismen. När marknaden blev större minskade familjen och kyrkans plikt att ta hand om sina och staten trädde in för att ta hand om de kategorierna av människor som inte var arbetsför. Ur detta härleds det fjärde perspektivet med förhållandet mellan inkomst per capita och storleken på den tredje sektorn. Ett land som USA kan ses som stillastående då den sociala välfärden inte motsvarar den rikedom som landet innehar (Salamon & Anheier 1998).

De redan nämnda perspektiven är något negativa och handlar om konflikt. Dock skulle de kunna få positiv utfall, då det oftast tar längre tid för staten att mobilisera sig inför ett beslut. Detta kan bidra till kunskapsutbyte som kan gynna staten i sitt arbete. Samarbetet mellan staten och den tredjesektorn kan bidra till att staten finansierar verksamheten och på så sätt finner en vinning i det (Salamon & Anheier 1998).

Ett land som Storbritannien anses vara mer liberalt då välfärden är uppdelad mellan staten, marknaden, familjen och tredje sektorn. De universiella förmåner staten erbjuder är hälso- och sjukvård samt allmän pension. Den huvudsakliga

välfärden ligger på medborgarnas ansvar medan staten även har selektiva behovsprövade förmåner för socialt utsatta individer. Sedan finns en kvasi-marknad där staten samarbetar med den privata marknaden och den tredjesektorn. Med detta menas att staten står för finansiering medan den andra parten utför tjänsten (Cloke, Williams & Thomas 2009).

Svensk kontext

I boken *Den ideella sektorn* används begreppet ideell för arbetet som bedrivs inom organisationer, som befinner sig utanför den offentliga och privata sektorn. Ett vanligare begrepp är frivilligsektorn eller frivilligarbete. Samhället kan delas in i fyra sfärer och fyra sektorer som vi befolkningen på olika sätt har ett förhållande till. Statliga sfären som inbegriper den offentliga sektorn, Näringslivssfären med företagssektorn, Familjesfären med hushållssektorn samt civilsamhällssfären med ideella sektorn. Till den Ideella sektorn hör fackföreningar, religiösa samfund, politiska partier och kyrkor. Detta är en konstruerad struktur för att bättre förstå hur samhället ser ut och gränserna mellan sektorerna överskrids ofta, då saker och ting går i ett kretslopp, exempelvis kan ideella aktörer vid olika tillfällen vara konsumenter i förhållande till marknaden (Wijkström & Lundström 2002).

Socialtjänstkommittén menar i sin rapport (1993) att ideella organisationer kännetecknas av att de

- har bildats utifrån gemensamma idéer eller intressen,
- har en viss offentlig karaktär och någon slags organisatorisk form,
- kan bildas och upplösas utan beslut från myndighet,
- bygger på frivillig anslutning och ett personligt medlemskap i någon form, samt
- inte syftar till privat ekonomisk vinst (SOU 1993:82).

Civilsamhället anses vara mellan staten och näringslivet, däremellan befinner sig ideella organisationer som genom tiden har stått för rättvisa och varit rösten för de

svaga i samhället. I många sammanhang används även benämningen frivilligorganisationer.

Enligt Wijkström & Lundström (2002) ses ideella organisationer på ett positivt sätt många gånger. Det finns och har funnits organisationer som uppfyller dessa kriterier men som har mindre positivt inverkan i samhället. Till ideella organisationer inkluderas organisationer som följer lagar, regler och normer i samhället. Det vill säga organisationer vars mål och medel majoriteten av befolkningen finner acceptabla. Till de oacceptabla organisationerna kan räknas organisationer vars mål eller medel går emot lagar och regler. I detta fall kan vi använda organisationer som Röda korset och Hells Angels som typexempel på socialt acceptabel och socialt oacceptabel organisation (Wijkström & Lundström 2002).

Kyrkan som organisation

Svenska kyrkan har genom historien bedrivit socialt arbete på olika sätt i samhället och med statens välfärdsutveckling har kyrkans verkningsområde minskat. Kyrkan har varit under statens sfär i mer än 500 år men efter separationen från staten har kyrkan kunnat identifieras mer genom den civilsamhällssfären då den nu kom att omdefinieras som ett religiöst samfund. Det är en variant av ideell förening, vilket även frikyrkor omfattas av (Wijkström & Lundström 2002). I och med denna separation blev svenska kyrkan en semi-offentlig frivillig organisation. Semi-offentlig i den bemärkelse att den fortfarande omfattas av lagar inom det offentliga som gäller för kyrkan, lagen om svenska kyrkan. Ett exempel på detta är lagen om kyrkoavgift som ska betalas av medlemmar genom statlig indrivning samt att kyrkan ska stå för begravningsverksamhet (Elander, Fridolfsson & Granberg 2009; Ekström 1999). Detta ekonomiska oberoende som kyrkan har i förhållande till staten utgör ett av kriterierna för organisationer inom den ideella sektorn nämnt ovan. Inom lagen om svenska kyrkan finns det lagar som anger bland annat kyrkans strukturella ordning. Dessa är ramlagar och är tänkta som en hjälp i definition av svenska kyrkan i dag inte som ett regelverk som ska styra kyrkans arbete i samhället (Ekström 1999).

2.3 Definition av diakoni

Vad är diakoni?

Ordet diakoni har sitt ursprung ur grekiskan och betyder tjänande, ett begrepp som inom teologin används som samlande. Det föreligger inte en enhetlig definition på vad diakoni är och innebär då det finns olika inriktningar och synsätt. En gemensam utgångspunkt som de olika förespråkarna har är dock att diakoni handlar om kyrkans sociala ansvarstagande. En definition som Blennberger ger, och som till viss del även återfinns i Nationalencyklopedin, är att diakoni är en verksamhet vars intention och handling har en primär välfärdsinriktning samt att den sker i anknytning till kyrklig huvudman (Jeppsson Grassman 2001).

Diakonins särart

I Sverige är socialt arbete starkt förknippat och förankrat med den offentliga verksamheten, myndigheterna. Socialt arbete regleras i en, för varje av landets 290 kommuner, tvingande lagstiftning. En tvingande lagstiftning är ett utmärkande drag för hur Sverige har valt att organisera det statliga sociala arbetet. Så hur skiljer sig diakonin från myndighetsutövat socialt arbete? Diakonin och frivilligt socialt arbete framhävs oftast representera någonting annat. Det sociala arbetet som bedrivs utgår inte från lagtext i sin utövning utan det finns ett större handlingsutrymme som gör att diakonin och frivilliga organisationer kan anpassa socialt arbete utifrån deras syn på vilka insatser som är behövliga i vårt samhälle. Samhällsnyttan som kyrkans insatser är riktade på det vill säga, vilka behov som kyrkan anser behövs tillgodoses, motiveras utifrån en undergångsdiskurs som tagit fasta på att dramatiska samhällsförändringar och det moraliska sönderfallet (Jeppsson Grassman 2001). Med detta menas att samhället har blivit mer individualistisk och det är inte längre tanken om ett kollektivt ansvar som legitimerar hjälpen.

3 Teori

3.1 Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivismen har under de senaste två decennierna kommit att bli en av de skolor inom samhällsvetenskap och humaniora som fått ett stort gehör i

forskarvärlden (Wenneberg 2010). Det är framför allt två drag inom socialkonstruktivismen som varit bidragande till det stora gehöret. För det första så kan denna teori ses som en uppgörelse med traditionella synsätt från 1800- och 1900-talen. För det andra så utgör teorin en kritisk kraft. Socialkonstruktivismen tar inte direkta eller omedelbara för givet utan det som verkar givet ses som ett "bländverk" varvid verkligheten lurar bakom. En socialkonstruktivist uppfattar inte människors sociala handlingar förutbestämda genom naturen utan de menar att sociala handlingar är konstruerade (ibid).

Inom samhällsvetenskapen så uppfattar man samhället som något bestående av olika institutioner. Ett vanligt förekommande exempel för att beskriva en samhällsinstitution är det Wenneberg (2010) ger om penningväsendet. Samhället och dess invånare har kommit överrens om att en bit papper, en sedel, betyder att man i utbyte mot detta kan få en vara. En papperslapp i sig är ingenting värt men då samhällets invånare kommit överrens om att denna papperslapp representerar någonting annat, värdefullt, så finns det en central organisation som upprätthåller den överrenskommelse. Detta utgör kärnan i en social institution där dess giltighet upprätthålls av att en rad sociala handlingar bygger upp olika institutioner. Det är genom denna förståelse som socialkonstruktivismen hävdar att vår sociala verklighet består utav många socialt konstruerade institutioner.

Språket utgör enligt socialkonstruktivister en viktig faktor för hur vår uppfattning och vår kunskap konstrueras. Språket är något som anses vara något vi människor skapat tillsammans och som upprätthålls genom att nyfödda individer så småningom lär sig att förstå verkligheten utifrån. Detta genom den på förhand konstruerade förståelsen av verkligheten som finns inneboende i språket (Wenneberg 2010).

Förutom språket och dess betydelse för hur vi konstruerar vår verklighet så betonas hur kontexten kan vara en kunskapsskapande faktor.

Socialkonstruktivismen är intresserad av att undersöka vilken betydelse den sociala kontexten kan ha för hur vi skapar kunskap. Kunskap påverkas av vilken uppfattning som är rådande vid en given tidpunkt. Det går inte att bortse från

vilka betingelser som tid och rum skapar för rådande uppfattningar. Mannheims totala ideologibegrepp förutsätter att inget tänkande kan vara immunt mot social påverkan, det vill säga vilken den rådande kontexten i samhället är. Enligt honom kan en ideologi uppfattas som ett system av olika föreställningar som kommer från en bestämd klass- eller samhällsgrupps världsbild, intressen och erfarenheter (Wenneberg 2010).

Ett socialkonstruktivistiskt sätt att betrakta problem på.

Inom det socialkonstruktivistiska perspektivet betonas den subjektiva upplevelsen av problem. Ett problem kan först vara ett problem när någon upplever och beskriver det som sådant. Det måste dessutom uppfattas som reellt existerande och åtgärdbart (Sahlin 2002). Till detta resonemang läggs dessutom kravet att problemet påkallar ett samhällsengripande. Konstruktivister riktar sin uppmärksamhet på hur fenomenet, som beskrivs som problematiskt, vuxit fram och vilka föreställningar som inryms. De intresserar sig för vilka åtgärder som förespråkas och hur dessa fenomen och åtgärder blir legitima (ibid). Konstruktioner av problem kan ibland vara den faktorn som ger upphov till problemens existens och konsekvenser. Med andra ord uttryckt så menar denna form av socialkonstruktivism också att vi faktiskt skapar någonting när vi konstruerar, vi skapar världen och verkligheten genom den konstruktion vi gör av problem (Mattsson 2010). Konstruktivistisk problemforskning intresserar sig för den process varigenom en ny definition av ett problem och lösningen institutionaliseras och hur redan existerande institutioner påverkar hur ett problem definieras och hanteras (Sahlin 2002)

Den moderna kunskapssociologin

Två forskare som betytt mest för den moderna kunskapssociologins utveckling är Peter Berger och Thomas Luckmann. Deras forskning har även betytt mycket för det socialkonstruktivistiska perspektivet. Dem utgår i sin forskning från den klassiska kunskapssociologin som återfinns hos Scheler och Mannheim men samtidigt så betonar de båda forskarna att allt som uppfattas som kunskap i ett samhälle ska studeras. Detta gäller framförallt den vardagliga kunskapen (Wenneberg 2010). Mattsson (2010) gör en kortfattad presentation av Berger och

Luckmanns arbete varpå dessa två forskare menar att alla individer har olika upplevelser och erfarenheter av den värld vi lever i. Ur ett konstruktivistiskt synsätt, enligt Berger och Luckmanns synsätt, så även om vi som individer har olika referensramar med oss så är vi människor sociala varelser som delar med oss av dessa upplevelser, kunskaper och erfarenheter till andra människor. Tillsammans kommer individerna att göra olika tolkningar av dessa referensramar som fogas samman och skapar gemensamma tolkningar och förståelse. Genom olika sociala processer kommer människorna att skapa och återskapa gemensamma antagande om verkligheten och om hur saker och ting är. Det kommer att ske en ömsesidig påverkan i våra antaganden kring verkligheten. Detta leder i sin tur till att vår förståelse av verkligheten styrs och skapas genom denna process. Vår förståelse av verkligheten är dock inte bestående över tid utan skiftar med olika svängningar i samhället (Mattsson 2010; Wenneberg 2010).

Centrala begrepp i Berger & Luckmanns perspektiv om hur roller skapas är externalisering, objektivering och internalisering. Människan har av naturen en given benägenhet att utforma vanor. Dessa vanor blir efter hand externaliserade det vill säga att vanor sprids till andra människor som inte själva har varit med om att skapa och forma dessa. Genom att vanor externaliseras så kommer institutioner till att uppstå som når ett bredare spektrum av individer. Som tidigare nämnt så föds vi människor in i ett samhälle där det finns olika existerande institutioner Det är svårt att undgå detta och därför måste människan ta dessa institutioner till sig. Detta medför att en objektivering har ägt rum. Den sociala verkligheten existerar oberoende av de människor som befolkar den, samhället är en objektiv verklighet. Den sociala verkligheten är inte bara något som råkar existera utan den är också något inre konstruerat. När människor föds in och växer upp i ett samhälle så lär de sig något om den sociala verkligheten. Individen internaliserar den sociala världens normer och institutioner och blir därigenom en social produkt som ses som konstruerad av verkligheten (Wenneberg2010).

3.2 Sekulariseringsteori

Den klassiska sekulariseringsteorins rötter sträcker sig tillbaka till tidigt 1800-tal med Henri Saint-Simon och Auguste Comte som förespråkare för att människans

historia passerar olika tydliga stadier, där den traditionella religionens makt och trovärdighet gradvis undermineras av statens och vetenskapens ökade inflytande i samhället. De bägge ansåg att modernitet och religion inte var kompatibla. Deras antagande återkommer på olika sätt hos sociologins fäder Karl Marx, Emile Durkhiem och Max Weber. Religionen var ett inslag i deras studier då den ansågs vara integrerad i samhället. Marx, Durkhiem och Webers syn på religionen skiljde sig åt men på en punkt var de överrens, nämligen att religionens betydelse var i avtagande. Om vi hoppar fram i tiden så kom sekulariseringsteorin under 1960-talet att integreras i moderniseringsteorin. Kortfattat så handlar moderniseringsteorin, vars utgångspunkt ligger i det samhälliga, om att när samhällen moderniseras så blir de allt mer komplexa, rationella och individualistiska och allt mindre religiösa. Klassisk sekulariseringsteori tolkar nedgången i traditionell kristen tro och praxis i västvärlden som en del av en mer generell trend där religiösa institutioner och idéer förlorar makt till följd av olika sociala processer som moderniseringen fört med sig. De sociala processer som menas är differentiering, rationalisering, industrialisering och urbanisering. Bryan Wilson är tillsammans med Karel Dobbelaere de idag mest framstående förespråkarna för klassisk sekulariseringsteori (Engel 2006).

I ett större sammanhang så innebär sekulariseringen att kyrkan fått minskat inflytande såväl över andra institutioner i samhället som över den enskilde individen. Jeppsson Grassman (2001) menar på att kyrkorna i större grad uppfattas som tillhandahållare av tjänster för mening och i minskande omfattning som en hierarkisk och läromässig auktoritet. Den diskussion som förs idag om sekulariseringsparadigmet möter på motstånd där ett av motargumenten menar på att även om det skett en nedgång inom traditionell kristendom så behöver detta inte gälla religionen i sig lika lite som det behöver ha med samhällets modernisering att göra. Utanför Europas gränser så pågår det snarare en sakraliseringsprocess som innebär att religionen inte bara bibehåller utan även ökar sin betydelse i samhället. Wilson menar dock att det finns allt för många indikatorer på hur religionen tappat sin ställning och sociala betydelse under en lång tidsperiod för att det ska gå att bortse ifrån sekulariseringsteorin (Engel 2006).

Sekularisering kan enligt Dobbelaere delas upp på tre nivåer där vi valt att titta på den nivå som han benämner sekularisering på samhällsnivå. Ur ett samhällsperspektiv kan religionen ses som ett subsystem skapat av moderniseringens differentiering. Varje subsystem spelar sin roll där de utför specifika uppgifter som kräver att subsystemet hävdar sin autonomi i relation till andra subsystem. En tolkning blir då att separationen mellan kyrkan och staten samt vetenskapens utbredda autonoma utveckling, bidrar till att religionen blir ett mindre starkt subsystem. Den religiösa auktoritetens minskade inflytande försätter kyrkan i en mindre inflytelserik position. Dobbelaere betraktar dock inte sekulariseringen som irreversibel utan det är en process som påverkas och förändras beroende på hur olika aktörer påverkar försök att sekularisera eller att sakralisera organisationer och samhällen (Engel 2006).

Dessa teorier kommer att användas i analysen av det sociala arbetet som kyrkan bedriver. Socialkonstruktivismen kommer att användas för att analysera våra frågeställningar. Framför allt menar vi här att socialkonstruktivism kan belysa hur värderingar och samarbete kan förstås utifrån det empiriska materialet. Sekulariseringsteorin kommer vi att använda för att försöka förstå vilken position kyrkan har i samhället idag.

4 Metod

Samhällsvetenskaplig forskning behandlar olika fenomen i samhället. Aspens (2011) menar på att inom samhällsvetenskaplig forskning är kvalitativa metoder det som är vanligast förekommande. Att vi har mer kunskaper inom detta område kan också mer eller mindre medvetet påverkat vårt val av att använda oss av en kvalitativ metod. Flera av de metodologiska beslut man som enskild forskare eller student har att fatta är således i någon mening redan fattade av den forskningstradition man är en del av (Ahrne & Svensson 2011). Den kvalitativa forskningsmetoden anses passa vår studie då den till skillnad från den kvantitativa metoden, som oftast vänder sig till fler forskningsdeltagare för att uppnå kvantitet, lägger betoningen på deltagarnas ord och perspektiv i studien (Bryman 2011). I

med den kvalitativa metodens sätt att lägga betoning på deltagarnas ord och perspektiv kan vår studie också ge en mer rättvisande bild. Rättvisande på det sättet att till skillnad från den kvantitativa studie som genomförs med forskarens styrande intresse så ger vårt metodval en mer nyanserad bild utifrån våra respondenters verklighet. Syftet med vår studie är att undersöka och skapa förståelse för kyrkans sociala arbete med socialt utsatta individer och genom ett kvalitativt tillvägagångssätt så kan vi uppnå detta. Vi är inte intresserade av att vår, forskarnas, intresse ska styra de intervjuade såsom lätt kan hända vid ett kvantitativt metodval. Ett tillvägagångssätt som är vanligt inom kvantitativ metod är att genomföra surveyundersökning där det empiriska materialet inhämtas genom strukturerade intervjuer eller enkäter. Även om man inom kvantitativa studier kan använda sig av öppna och slutna frågor finns det så som vi kan se ingen möjlighet för oss i vår studie att uppnå vårt syfte genom denna metod. Det finns inte samma möjlighet för oss att under pågående intervju omformulera frågorna om deltagaren inte förstår vad vi menar. Ett kvantitativt metodval ger också begränsade möjligheter för oss att följa upp intressanta teman som deltagarna tar upp (Bryman 2011). Ett faktum som är värt att reflektera över är att vid strukturerade intervjuer utgår forskaren från ett fastställt intervjuschema där alla respondenter möts av samma förutsättningar. Det kan i sig både vara negativt och positivt men vi tror inte att samma förutsättningar kommer att vara avgörande på något sätt i vår intervju. Vi är redan från början införstådda med att vi kommer att möta olika trossamfund där det också kommer att finnas olika strukturer. Av denna anledning har vi valt en semistrukturerad intervju, som ger utrymme inte bara för oss som forskare men även för deltagarna att få fram en mer nyanserad bild av deras verksamhet.

Vi har valt en deduktiv utgångspunkt i vår undersökning, det vill säga att med utgångspunkt ur samhällsteori analysera insamlad empiri. Kyrkan är en del av samhället, vilket betyder att deras arbete påverkar välfärden för medborgarna. Eftersom studien syftar till att undersöka kyrkans arbete inom det sociala arbetet idag blir det relevant att föra en diskussion kring kyrkans roll ur ett samhällsperspektiv (May 2001). Eftersom det sociala arbetet bedrivs av människor, inom organisationer, för människor är det för oss självklart att vända

oss till människor med relevant förankring till kyrkans arbete, för intervjuer, och på så viss försöka skapa förståelse för det sociala arbetet som bedrivs inom kyrkan.

Vi har valt att genomföra en semistrukturerad intervju då vi dels vill kunna ställa både strukturerade frågor som alla våra intervjupersoner får svara på, dels för att semistrukturerade intervjuer erbjuder möjligheten att ställa öppna följdfrågor på de svar intervjupersonerna ger oss. Detta ger oss möjligheten att uppnå vårt syfte och frågeställningar. Vi kommer att till vår hjälp använda oss av en intervjuguide. Fördelen med en semistrukturerad intervju jämfört med öppen är just det ovan nämnda resonemanget, vi får en ram att hålla oss inom för att vara säkra på att samla in relevant data i förhållande till studiens syfte.

4.1 Metodens förtjänster och begränsningar

En förtjänst med användandet av en kvalitativ metod är att intervjuer kan vara djupgående och fånga olika kontexter (Bryman 2011). Genom detta blir undersökningen inte lika bunden som vid t.ex. deltagande observationer och undersökningen får ett större material. Vi kommer i vår undersökning att välja intervjupersoner från olika kristna trosamfund. En fördel med att välja flera församlingar är att vi får ett större empiriskt material som ligger till grund för det fortsatta arbetet med vår undersökning. Ahrne och Svensson (2011) lyfter fram ett viktigt argument för valet att studera mer än bara en församling nämligen det faktum att man kan aldrig vara säker på att resultatet som vi får av en respondent är något speciellt och som förekommer i större utsträckning.

En begränsning som finns när intervjuer genomförs är det faktum att det kan förekomma reaktiva effekter. Reaktiva effekter kan uppstå i den onaturliga situationen som en intervju medför. Risken är att intervjupersonen betar sig mindre naturligt och därmed svarar på ett annorlunda sätt jämfört mot vad denne normalt skulle svarat till exempel en kollega. En intervju sker i en viss kontext och denna kontext kan påverka vilket svar intervjupersonen ger och på så vis uppstår reaktiva effekter (Bryman 2011).

4.2 Urval

Vi har i vår undersökning valt ett målinriktat urval där vi bestämt vilka personer vi vill intervjua. Ett målinriktat urval innebär att forskaren gör sitt urval där önskemålet ligger i att hitta intervjupersoner som kan ge relevanta svar på de forskningsfrågor man undersöker (Bryman 2011). Till skillnad från när man genomför kvantitativa studier, där det finns regler för hur urvalsprocessen ska gå till, så finns det inom kvalitativa studier inga regler gällande denna process. Även om regelverk saknas så uppmanas det till eftertänksamhet och uppmärksamhet kring vilka som väljs ut att delta i undersökningen (Ahrne & Svensson 2011). Vi har i vår undersökning valt att intervjua personer inom kyrkan som arbetar aktivt och dagligen med det sociala arbetet som kyrkan utför. Vi har även gjort en geografisk avgränsning som innebär att vi kommer att vända oss till olika kristna samfund så som svenska kyrkan men även frikyrkor för att få ett bredare perspektiv och material kring kyrkans arbete i samhället. Varje stadsdel i vår valda stad har sitt eget sätt att utifrån socialtjänstlagen organisera sitt sociala arbete och därför förekommer det också olika socioekonomiska skillnader inom staden. Vårt val att välja olika församlingar inom kristendomen har vi gjort utifrån att dessa förekommer inom alla stadsdelar i staden oavsett vilken socioekonomisk situation som förekommer. Vi är av uppfattningen att vi på detta sätt kommer att kunna samla in data som blir omfattande och varierande vilket ger oss en god grund till att uppnå syftet med vår studie.

4.3 Tillvägagångssätt

Val av intervjupersoner

Vi har i denna studie valt att vända oss till personer som är aktiva inom olika trossamfund. En ursprungsidé som vi längre fram under studiens tillskridande valde bort var att vi var intresserade av att undersöka hur olika trossamfund arbetade socialt med hemlöshet. Som sagt vi övergav senare denna inriktning men det var med denna ursprungsidé som vi började söka personer att intervjua. Vi gjorde som så att vi kollade upp hur många församlingar svenska kyrkan har i Malmö, 16 stycken, och letade via internet upp kontaktuppgifter till dessa. Vi valde att skicka ut via e-post då det var viktigt att personerna fick ta del av vårt

informationsbrev för att ta ställning om de var intresserade av att medverka eller inte. Ovan har vi beskrivit hur vi gått tillväga när vi kontaktade församlingar inom Svenska kyrkan. Vi gjorde på samma sätt när vi valde att ta kontakt med olika frikyrkliga kristna församlingar. Skillnaden är att vi valde att inte kontakta alla kristna frikyrkor då vi genom en av författarnas socionompraktik hade insyn i vilka frikyrkor som hade ett uttalat socialt arbete. Detta kan givetvis ifrågasättas, har vi genom detta strategiska val gått miste om information? Vårt resonemang var som så att det finns en viss risk för det ja, men då vi har begränsat med tid att genomföra studien på så valde vi att prioritera att få till intervjuer med personer vars organisation bedriver ett socialt arbete. Vi gjorde även en geografisk avgränsning och valde att i förstahand inte kontakta församlingar som låg långt borta inom kommunens geografiska gränser på grund av tidsbrist.

Genomförande av intervjuerna

Sökandet utifrån ovanstående tillvägagångssätt resulterade i att vi fick åtta stycken intervjuer. I slutändan genomfördes endast sju stycken då en diakon som vi bestämt träff med blev sjuk och sen när vi skulle boka in en ny intervju så framkom det att hen skulle vara tjänstledig och därför skulle denne person inte längre ha någon möjlighet att delta. Innan intervjuerna startade så förklarade vi än en gång syftet med vår studie och vi frågade även om tillåtelse att spela in intervjuerna. Intervjuerna genomförde vi som så att vi delade upp vem som hade huvudansvaret för att föra intervjun medan den andre intog rollen som lyssnare. Vi utgick från bifogad intervjuguide då vi ställde våra frågor. I början upplevde vi att det var lätt att linda in frågorna när vi ställde dem istället för att vara mer rak och tydlig. Detta upptäckte vi då vi efter första intervjun hade genomförts satte oss ner för att lyssna igenom och påbörja transkriberingen. Detta förändrades under intervjuernas gång och vi fick mer, för vårt syfte, relevanta svar under de sista intervjuerna vi genomförde. Det hände dock att under de två intervjuer vi genomförde med de två frivilliga arbetarna att vi inte kunde ställa exakt samma frågor som fanns med i intervjuguiden. Vi valde att träffa våra intervjupersoner på deras arbetsplatser då vi inte såg några hinder för detta, vår studie är deskriptiv till det sättet att vår utgångspunkt inför genomförande av intervjuer var intresserade av hur kyrkan organiserar sitt sociala arbete. Detta bör rimligtvis, precis som vi

anser, inte vara så pass känslig information så att den inte kan lämnas ut på en plats som förknippas med ämnet. Hade vår undersökning varit av känsligare karaktär så hade en mer noggrann övervägning fått göras över på vilken plats intervjun genomförs. Intervjuernas längd varierar mellan 45minuter och uppemot 1 timme och 30minuter.

Bearbetning av insamlat material

Den empiri som kommer att ligga till grund för vår undersökning är först och främst det material vi själva genererat genom vårt insamlade av data, det är alltså frågan om att använda det som Aspers (2011) benämner som primärmaterial. Vi har valt att spela in våra intervjuer och för att kunna bearbeta vårt material blir det därför också nödvändigt för oss att transkribera våra intervjuer. Vi har valt att dela upp intervjuerna mellan oss och suttit på varsitt håll och transkriberat intervjuerna. I slutet av transkriberingsprocessen valde vi att endast ta för studiens syfte relevant information som passade in på de teman vi nedan i analysen kommer att diskutera. Efter transkriberingen har vi gjort en kodning av vårt material. Kodningen har gjorts på olika teman och begrepp som framträder ur vår insamlade empiri. I slutprocessen på vårt kodningsarbete har vi även fått tillämpa differentiering. Differentiering innebär att ett begrepp delas upp i fler dimensioner för ett mer adekvat och tydligt sätt att koda insamlat material (Aspers 2011). Metoden för att utföra den faktiska kodningen som vi kommer använda oss av är marginalmetoden d.v.s. att vi kommer att färgkoda vårt utskrivna material. Efter att ha färgkodat vårt material så valde vi att använda oss av en gammal hederlig pysselteknik, klippa och klistra. Detta för att samla empirisk data under olika teman och därigenom underlätta överblicken när vi skulle skriva resultat- och analysdelen i denna studie.

4.4 Metodens tillförlitlighet: validitet, reliabilitet och transparens i processen

Validitet och Reliabilitet är begrepp som ställer krav på forskningens giltighet och pålitlighet. Med utgångspunkt från forskningens mätteknik och utformning bedöms huruvida slutsatserna i är sanna och relevanta i förhållande, validitet, till syftet samt om forskningen är upprepbar, reliabilitet (May 2001). Vår studie

syftar till att belysa kyrkans roll som organisation inom det sociala arbetet, vilket kan resultera i diskussioner kring fenomenet. Vi har inte på något sätt en personlig vinning i att göra denna studie och inte heller finns det någon absolut sanning kopplat till forskningsresultatet. Därav finns det inget hinder för transparens i vår studie för att skapa högre reliabilitet och validitet (Arhne & Svensson 2012). Med stöd av detta resonemang redogör vi för våra förförståelse inför forskningen, redogör och motiverar val av metoder samt med stöd av relevant litteratur analyseras resultatet ur olika perspektiv. Reliabiliteten för forskningen ska vi försöka höja genom systematisk kodning av insamlad data, bifogad intervjuguide, inspelning av intervjuerna samt att öppet föra en diskussion kring olika påverkansfaktorer så som hur förförståelse och tolkningar eventuellt kan påverka forskningsresultatet.

Generaliserbarhet

Enligt Arhne & Svensson (2012) kan forskningens trovärdighet ökas genom resultatets generaliserbarhet, det vill säga möjligheten att kunna applicera resultatet på andra deltagare, miljö, omständigheter etc. än redan valda. Det finns ett antal generaliseringstyper, teoretisk-/analytiskt generalisering är den typ som ska tillämpas i denna studie. Detta innebär att studien ska relateras till generella teorier och begrepp för att försöka generalisera forskningsresultatet. Vi kommer exempelvis att dra paralleller mellan socialkonstruktivism och kyrkans roll inom det sociala arbetet.

4.5 Etiska överväganden

Enligt May (2001) kan etik definieras som en uppsättning av regler och normer, utformat av en grupp för att reglera handlingar som anses vara legitimt för att uppnå ett visst syfte/mål. Han skriver vidare att det inom samhällsforskningen finns två perspektiv för etiskt förhållningssätt, konsekvensetik och deontologisk etik. Den deontologiska etiken innefattar en uppsättning regler som är gällande oavsett omständigheter. Informativt samtycke är en av reglerna, vilket innebär att forskningsdeltagarna ska informeras om forskningen och dess syfte men även konsekvenserna med deras deltagande för att sedan ge sitt samtycke. Vi har i vårt informationsbrev och vid själva intervjutillfället informerat om deras rättigheter

att själv bestämma över huruvida de vill delta i vår studie eller inte. Vi har noga framhåvt deras rätt till att dra tillbaka sitt samtycke, det vill säga att deltagarna när som helst har möjlighet att avbryta sin medverkan. Det ligger även inom detta perspektiv, den deontologiska etiken, att så långt som möjligt skydda deltagarens identitet. Detta motsvarar det vetenskapliga rådets krav på konfidentialitet (May 2001 & Vetenskapsrådet 2013). Något som är viktigt att föra en diskussion kring är huruvida vår studie lever upp till det nyttjandekrav som ställs, enligt vetenskapsrådet. Givetvis avser vi inte att använda den empiri vi insamlat i andra syften än det beskrivet för studien. Något som vi dock bör tänka över är det faktum att vår forskning kommer att lagras i Lunds Universitets databas där den eventuellt kan användas för andra syften än de vi har haft för avsikt (Vetenskapsrådet 2013).

I samhällsvetenskaplig forskning skriver Tim May att konsekvensetiken är av en annan tradition som till skillnad från deontologiska tar mer hänsyn till sammanhanget i vilket forskningen bedrivs och erbjuder utrymme för undantag från reglerna beroende på omständigheterna. Det finns för- och nackdelar med dessa två perspektiv. För mycket regler att förhålla sig till kan innebära negativa konsekvenser för forskning, genom att hämma kreativitet och forskarens handlingsutrymme. Medan alltför lösa regler kan påverka allmänhetens vilja att medverka i en samhällsforskning samt deras inställning till forskningen, vilket kan påverka eventuell datainsamling (May 2001). Med stöd av detta resonemang kan forskningsetiken förstås som en uppsättning av regler och normer som utgör riktlinjer för hur forskaren förhåller sig till forskningsdeltagarna. Vi har informerat respondenterna om forskningens syfte, aidentifiera deras uttalande, i den mån det är möjligt, samt erbjudit dem möjlighet till korrekturläsning av det transkriberade materialet. Respondenterna har haft en möjlighet att komma med synpunkter kring det insamlade materialet. Med deras samtycke ökar även förtroendet till oss som forskare men även för vår forskning. Vår avsikt har varit att studera kyrkan utifrån ett mer organisatoriskt perspektiv, det vill säga med kyrkan som ett forskningsobjekt och inte något om den enskilda individen. Av denna anledning och med stöd av ovan förda resonemang kring etik ser vi inga hinder för vår studie (May 2001, Vetenskapsrådet).

4.6 Förförståelse

Tim May (2001) skriver att värdeomdömen är beroende av individens uppfattning och upplevelse av sin omvärld. Han menar vidare att en individ utifrån sina erfarenheter och uppfattningar har föreställningar om hur saker bör vara, vilket kan ligga till grund för reflektion kring ett fenomen och en forskningsfråga. Med stöd av detta kan våra förförståelse kring ett fenomen uppfattas. Förförståelse kan inte elimineras utan det kan förändras genom att aktivt ifrågasätta förförståelsen som ligger till grund för forskningen. Aspers (2011) påpekar att det är viktigt att ha i åtanke att även forskare är först och främst en människa som vuxit upp i en liknande livsvärld som deltagarna i undersökningen. Därför blir det omöjligt att tänka att forskaren ska resonera på annorlunda sätt än deltagarna. Samtidigt menar Aspers (2011) att lösningen inte heller kan vara att forskaren utesluter att göra undersökningar inom ett visst fält denne saknar kunskap om. Det är inte möjligt att bortse från de vardagskunskaper och emotioner forskaren besitter, lika lite som det är möjligt att bortse från den vetenskapliga kunskapen, teorier och hypoteser, forskaren har. Genom den vetenskapliga kunskapen och hypoteserna skapas förutsättning för att få igång en forskningsprocess. Vikten bör läggas på att hitta en stabil utgångspunkt för att bedriva forskningsprocessen framåt. Detta görs genom att forskaren är medveten om vad hen tar för givet och som därmed inte kommer att ifrågasättas under studien (Aspers 2011).

Vår förförståelse är att vi genom media och egna erfarenheter fått veta att kyrkan idag tar ett större ansvar för de individer som befinner sig i samhällets utkant. Ett exempel på detta skriver vi om i inledningen. Detta har bidragit till att vi tror att kyrkan idag agerar som ett komplement till den sociala välfärden som statens myndigheter ska tillgodose. Vi kan givetvis inte säga att det föreligger på detta sätt eller inte, men det är något vi genom vår studie vill undersöka, belysa och skapa oss en förståelse kring.

5 Resultat & Analys

5.1 Vilken typ av socialt arbete bedriver kyrkorna?

Vi ska i detta avsnitt sammanfatta vilka sociala verksamheter som bedrivs utav kyrkan i Malmö. Avsikten med detta stycke är inte att analysera på vilket sätt de bedriver sina verksamheter eller försöka analysera vad deras verksamheter har för konsekvenser. Avsikten ligger i att beskriva det stora utbudet som vi fått reda på genom våra intervjuer. Skillnaden mellan församlingar från svenska kyrkan och frikyrkoförsamlingar ligger i ordvalet, huruvida man väljer att prata om diakonalt- eller frivilligt socialt arbete. I Sverige har socialt arbete, som vi tidigare nämnt, en stark förankring i offentlig verksamhet. Detta är typiskt för den svenska välfärdsmodellen. Diakoni ses som representant för något annat vars verksamheter ej bedrivs i offentlig regi. Begreppet diakoni är främst förknippat med svenska kyrkan men som Jeppsson Grassman betonar så bedriver även frikyrkor och andra trossamfund i varierad utsträckning diakonalt arbete. Med diakonalt arbete avses då frivilligt socialt arbete (Jeppsson Grassman 2001). Innan vi gör en genomgång av vilka verksamheter som bedrivs så vill vi upplysa läsarna om att man som medborgare inte kan vända sig till vilken församling som helst inom den svenska kyrkan då dessa församlingar har ett upptagningsdistrikt som är uppdelat efter vilken stadsdel man tillhör.

Traditionellt sett så har diakoni främst varit inriktad på barn- och ungdomsverksamheter, verksamheter för äldre och olika körverksamheter, något som flera av våra respondenter påtalar fortfarande är majoriteten av vad de sysslar med (Jeppsson Grassman 2001). Hur man organiserar dessa verksamheter verkar, enligt de olika utsagorna vi tagit del av, skilja sig åt. Förutom att fokusera på dessa tre verksamhetsområdena så ligger betoningen på att finnas till för människor som upplever ett socialt utanförskap i vårt samhälle. Respondenterna talar mycket om att det handlar om att möta människor i olika sociala positioner och faser av livet.

Barn- och ungdomsverksamheter

Dessa verksamheter riktar sig från spädbarns ålder upp till tonåren och innefattar

aktiviteter så som öppen förskola, sång och lekgrupper, babyrytmik konformationsgrupper m.m.

Äldreverksamhet

Här inriktas verksamheterna mot den äldre generationen där gemenskapen betonas. Många av respondenterna upplever att runt omkring oss finns många äldre som är ensamma och därför söker sig till dessa aktiviteter för att ha någonting att göra. Vissa församlingar gör även hembesök hos äldre som kanske inte alltid har möjligheten att ta sig till kyrkan. Detta var något mer sällsynt förekommande hos de vi intervjuade då de menade på att tidsbrist tyvärr inte gjorde det möjligt att göra hembesök. Som en respondent uttryckte det så finns det andra organisationer som t.ex. röda korset som kan tillgodose dessa behov vilket i sin tur gör att hen inte känner att denne brister i sitt yrkesutövande.

Socioekonomisk utsatta

Insatser som riktar sig åt socioekonomiskt utsatta, både individer och familjer, är något som ett par av församlingarna har utvecklat verksamheter för. Det finns klädförråd och second-hand butiker där man antingen kan få byta till sig kläder eller köpa för en billig peng. Det finns även caféverksamhet där man kan få köpa en måltid för en liten kostnad. Förutom att man kan köpa måltider så finns det även möjlighet att få med sig en matkasse eller rekvisition till stadsmissionen. Rekvisitioner och ekonomisk stöttning är även tillgängligt i de flesta församlingarna. Många församlingar upplyser om att de ser en ökad efterfrågan på ekonomisk hjälp, vilket inte alltid är möjligt för dem att tillgodose eller något som de ser som sin uppgift. Ekonomi upplevs vara ett laddat ämne bland våra respondenter.

Andra verksamheter som bedrivs inom ramen för diakoni/frivilligt socialt arbete är att finnas till för människor som inte alltid har möjligheten att själva komma till kyrkan. En församling berättade för oss att de brukade besöka ett fängelse där de intagna fick möjlighet till att samtala med en diakon. En annan församling berättade att de brukade åka till Migrationsverkets lokaler för att bjuda på kaffe och lämna leksaker till flyktingbarn. En tredje församling brukade besöka

Beroendecentrum och sprutbytesprogrammet. Gemensamt för dessa typer av verksamhet var att alla församlingar betonade vikten på att finnas tillgängliga för alla människor.

Sist men inte minst så dominerar diakoni och frivilligt socialt arbete av att möta och samtala med människor. Det kan vara stödjande-, rådgivande eller existentiella samtal. Många av församlingarna inom svenska kyrkan hade dessutom en diakonimottagning som var öppen, drop-in princip, under några timmar i veckan. Alternativet till de öppna diakonimottagningarna är att ringa och boka en tid.

5.2 Motivet bakom kyrkans arbete

Vad är det som motiverar kyrkor att arbeta med socialt utsatta individer? Vi kommer att under detta tema beskriva hur de som arbetar med socialt arbete inom kyrkan resonerar kring motiv och drivkraft.

Respondenterna gav svar som tydde på att deras tro, och bibeln har relevans för varför de arbetar med det de gör. Bland annat kunde respondenterna uttrycka sig på följande sätt:

Så har vi det med i vårt DNA. Gud har skapat alla människor som finns här och gud har valt att vara närvarande i världen genom sin kyrka. Och därför sänder gud människor tillbaka till världen och säger gör gott.

Alltså för mig är det ett förhållningssätt och i det ligger ju både medmänsklighet och min yrkesroll.

Då är vår människosyn som sådan att vi vill serva hela människan till ande, själ och kropp på som vi upplever det Guds uppdrag.

Hur ska vi tolka det som respondenterna säger? Den gemensamma nämnaren i citaten ovan, och i hur övriga respondenter resonerade, är att vi hittar referenser till medmänsklighet och personligt intresse som motiv till det ideella arbetet som utförs. Dock varierar definitionen av medmänsklighet mellan svaren. Motiven kan

kategoriseras på två olika sätt, utifrån bibeln och Guds ord samt utifrån individens förhållningssätt och personliga intresse.

Vi ska med hjälp av ett socialkonstruktivistiskt perspektiv tolka och analysera det vi beskrivit ovan.

Motiv utifrån bibeln

Wenneberg (2010) skriver om hur människor konstruerar sin verklighet och sociala institutioner genom vanor som sprider sig från generation till generation. Han menar vidare att våra många handlingar kan kodas och kategoriseras som olika aktiviteter som utgör vägledning i hur vi agerar och uppfattar verkligheten. Ur detta kan vi då utforma olika roller som vi ska agera, vilket genererar olika arbetsuppgifter i samhället. Utifrån detta kan vi konstruera olika sorters sociala institutioner i samhället genom samsyn på ett fenomen. Wenneberg (2010) menar vidare att då dessa institutioner måste legitimeras för att den ska kunna upplevas som meningsfullt för andra som kanske inte har varit med och konstruerat det. Därmed internaliseras den ordning som råder i institutionen.

Det kan utläsas på ett antal ställen i bibeln hur Gud vill att man ska behandla sin näste. Det står i Johannesbrevet att:

³⁴Ett nytt bud ger jag er: att ni skall älska varandra. Så som jag har älskat er skall också ni älska varandra. ³⁵Alla skall förstå att ni är mina lärjungar om ni visar varandra kärlek (Joh.13:34-35, 2000).

En av respondenterna menar att vi måste betjäna människor eftersom att: ”Jesus säger att ser du din broder som är hungrig och inte har några kläder så vad hjälper det att du säger Gud välsignar dig?”. Utifrån bibelns ord har kristna människor och framförallt kyrkan under flera generationer agerat för att hjälpa sin näste. Detta kan i relation till, ovan förord resonemang kring, sociala konstruktioner förklaras på så sätt att orden i bibeln har en gång i tiden varit konstruerad av de människor som levde under den tid som beskrivs i bibeln. Många av våra respondenter nämner att det står i bibeln att Gud har skapat människan i sin avbild och skickat ner Jesus för att uppenbara sig för människan. Detta för att vi ska lära oss att leva i enlighet med Gud. De handlingar som Jesus utförde kan då

kategoriseras som olika aktiviteter som utgör vägledning för de människor som levde på den tiden, som i sin tur förts vidare med olika generationer. Kan detta vara anledningen till att respondenten, nämnt ovan, menar på att det sitter i deras DNA att bedriva socialt arbete?

Bibeln är skriven av människor som levde på den tiden då Jesus levde bland människor. Kan då bibeln vara det som enligt Wenneberg (2010) legitimerar sättet som människor ska, enligt kristendomen, handla gentemot varandra och de behövande?

Motiv utifrån eget förhållningssätt och intresse

Enligt Jeppsson Grassman (2001) har människor ofta flera motiv till varför de arbetar frivilligt och högst upp på denna lista är värderingsbaserad motiv det vill säga altruistiska värderingar. Detta kan förklaras med att sätta någon annans behov före sina egna, generositet och välvilja för någon annan. Det framgår ur det empiriska materialet att respondenterna har personligt intresse för det ideella arbetet som bedrivs inom kyrkan. Några uttalade det tydligt att: ”Egentligen är det inte så mycket bibeln som motiverar mig som att jag är så som människa”. ”Alltså man måste inte nödvändigtvis vara kristen för att kunna göra gott och arbete frivilligt för att göra livet lättare för andra människor”. Respondenterna menar att motivet inte behöver vara förankrat i tro utan att det finns även andra icke kristna som arbetar ideellt. Allahyari (1996) skriver om ett begrepp som hon benämner *moral-selving*. Med begreppet menar författaren att de som arbetar ideellt har en förhoppning om att kunna skapa ett annat jag, att bli en bättre människa. Det är en process som motiverar individer att finna sig själv eller skapa sig ett annat jag genom moraliska handlingar. Med stöd av Allahyari (1996) kan vi se detta som ytterligare motiv till ideellt arbete bland respondenterna.

Incitament till ideellt arbete

När det talas om ideellt arbete tänker vi oss människor som inte får någon ersättning i form av lön eller arvode för ett utfört arbete inom organisationer (Jeppsson Grassman 2001). Som nämnt ovan så används även ordet ideell för att förklara arbetet som bedrivs inom den tredjesektorn. Detta innebär, med stöd av

tidigare nämnd definition av organisationer inom tredje sektorn, att det sociala arbete som bedrivs i kyrkor kan även benämnas som ideellt arbete. Yrke är ett ord som flera av respondenterna använde i olika sammanhang under intervjuerna när vi ställde frågor kring deras motiv till arbete och hur de bemöter människor. Även professionen med dess skrivna och oskrivna regler utgör ett motiv för arbetet som respondenterna utför. ”Ja, yrket att som [...] ska man kunna möta alla och det ska kanske vara på ett visst sätt”. ”För mig är det ett förhållningssätt och i det finns ju både medmänskligheten men även min yrkesroll”.

Respondenterna uttrycker att Guds ord och deras personliga intresse är det som motiverar till det frivilliga arbetet som utförs. ”Om vi tar på individnivå så tror jag att när jag kommer till himlen så tar Gud mig till sig i någon slags gemenskap med honom”. Att lyda Guds ord kan förknippas med lojalitet och plikt känsla, då handlingarna utförs för att uppfylla Guds önskan så som det står skrivet i bibeln. Detta kan i många avseende kopplas till att det förväntas någon belöning efter ett utfört arbete, i detta fall känslan av lydnad.

En av respondenterna för ett resonemang kring Maslows behovstrappa och hur hon med stöd av detta verkar i möte med människor. Hon menar att socialt arbete är komplext och att individer som kommer inte enbart har ett problem utan ofta en kombination av flera olika sociala problem. Kan detta även vara ett sätt för respondenten att tillfredsställa sitt eget behov av uppskattning?

Då tänker jag på det du sade medmänsklighet, medmänsklighet först, för jag tänker ofta på Maslows behovstrappa. Den använder jag mig mycket av för den när som sagt. [...] har jag inte mat för dagen så skiter jag väl i om det är gratis musik i kyrkan på söndag. [...] man får börja där folk är.[...] alltså för mig är det ett förhållningssätt.

Jag tror att min tro, min kristna tro gör någonting med mig som människa, förhoppningsvis, som gör att jag känner att jag har någon plattform att stå på när jag möter

människor. Jag tror att jag har någon kraft som gör att jag kan bära på något sätt, en bärkraft.

Vad är det som ger respondenten denna bärkraft? En kritisk reflektion som kan göras utifrån behov av uppskattning är, med stöd av Karlsson (2012), att det sociala arbetet som bedrivs kan vara ett sätt för respondenterna att tillfredsställa sina inomliggande behov av uppskattning.

5.3 Samarbete med andra organisationer/myndigheter

I följande avsnitt kommer kyrkans syn på samarbete att belysas och diskuteras. Vi har valt att behandla samarbete både inom och utanför den kyrkliga kontexten det vill säga med andra organisationer och myndigheter. Frågor som vi är intresserad av att få klarhet i är, hur ser samarbetet ut? Hur kan eventuella samarbeten mellan olika institutioner förstås utifrån socialkonstruktivistiskt perspektiv? Ur vårt empiriska material kan vi urskilja ett ambivalent förhållningssätt kring samarbete. Vi har därför valt att redogöra för detta i två underkategorier, fungerande & ickefungerande samarbete samt efterfrågat samarbete.

Fungerande & ickefungerande samarbete

Vi ställde under samtliga intervjuer frågan om det finns samarbete med andra församlingar, organisationer och myndigheter och i så fall hur detta tog sig i uttryck. Vår empiri visar oss att det finns de respondenter som upplever att det i dagsläget finns ett fungerande samarbete och uttrycker det på följande sätt:

Ja vi har ett team som går runt från socialen. Mmm och då är det, till exempel om det är någon jag inte sätt på jätte länge så ringer man kanske socialen och säger, har ni haft kontakt med honom? Vise versa ringer dem och, om vi har sett människorna hos oss.

Ytterligare resonemang kring fungerande samarbete är de samarbeten inom olika församlingar som respondenterna lyfter fram:

Kan, det beror lite på vem som sitter vid vilken församling och vad man har för.

Ja, det är andra frikyrkor och det är att vi har samma intresse och då blir det att man träffas och lär känna

varandra. Man pratar samma språk, man vet vad man talar om.

Några av respondenterna lyfte fram icke fungerande samarbeten och följande citat kan ses som ett sätt att skapa förståelse för att samarbeten ibland kan förstås utifrån vilket förhållningssätt man har gentemot den andra parten. ”Nä men alltså vi har ju gjort det. [...] Men kan man bara möta en ömsesidig respekt, alltså vi måste få vara kyrka när vi gör det.” Fokus läggs i detta resonemang inte på samarbetet utan mer på vilka roller och föreställningar som finns.

Samarbete upplevs också ibland av våra respondenter som något flyktigt. Det kan vara svårt att upprätthålla men det kan också vara som så att det endast förekommer över en begränsad tid för att lösa en akut situation.

Det är ju frikyrkor, det är ju inte vår grej om man säger så. Men jag vet att vi har haft så pass samarbete så i vintras de har haft öppet på nätterna och då var vi några stycken som ställde upp och jobbade där nere på nätterna. [...] Det är människorna i första hand som det gäller. Så då kan man ju.

Samma tendens till flyktiga samarbeten lyfter en av respondenterna men till skillnad från föregående respondents resonemang så handlar detta citat om hur samarbete med andra myndigheter upplevs

Apropå samarbete med socialen. [...] så initierade man ett samarbete med ideella organisationer. Då drog man igång en verksamhet [...] Alltså där det satt då, socialsekreterare, det var någon som skulle komma från kyrkan varje gång och det var säkert fler involverade här. Och man kunde komma då och så kunde man få träffa en socialsekreterare, var det fem gånger utan att det journalfördes över huvudtaget. Anledningen till att vi fanns med där var då för att vi skulle finnas med som någon resurs som människor kunde komma och prata med där då. [...] Alla var jätte positiva till det här och man drog igång verksamheten och körde ett tag sedan lade man

ner det, helt plötsligt. Alltså ingen fattade någonting.

Utifrån dessa citat kan vi se ett mönster att betoningen läggs på individerna och vilka relationer individerna har till varandra. Det framställs av respondenterna som att relationen mellan de själva och den motsatta partnern är avgörande för till vilken grad samarbetet sker. Genom att upprätthålla ett språkbruk som används inom olika kristna trossamfund så kommer detta också bidra till att språket vidmakthåller de uppfattningar som finns kring frivilligt socialt arbete. Språket bidrar till att människor kan förstå olika resonemang men det kan kanske också isolera en grupp vilket gör att allmänheten har svårt att få tillgång till den verklighet som konstruerats inom gruppen. Språket konstruerar kunskap som i sin tur konstruerar hur vårt samhälle ser ut (Wenneberg 2010). Gör detta någon skillnad för hur samarbete mellan och inom den egna institutionen förstås och hur samarbetet med andra institutioner och organisationer ser ut? Bidrar användandet av olika språkkulturer till sekulariseringen? Om språket inte kan skapa transparens och insyn i hur man kan förstå olika samarbete och kunskaperna dessa samarbeten genererar så blir religionen ett mindre resursstarkt system. Vilket leder till att den religiösa auktoritetens inflytande minskar och det blir svårt att förstå varför samarbetena existerar och behövs. Sekularisering har därmed uppstått och kyrkan blir i jämförelse med staten den institution som får minst inflytande.

Efterfrågat samarbete

För att tydliggöra den ambivalens vi nämner i inledningen till detta avsnitt så har vi valt ut nedanstående citat. Dessa visar på det kluvna förhållningssättet som flera av våra respondenter uttryckte när vi talade om samarbete.

Alltså vi har inget direkt samarbete, kan man inte säga att vi har. Sen är det klart att vissa av oss kanske har en relation med någon på en myndighet eller sådär va. Vi har inte riktigt fått till det. [...]Vi skulle vilja ha det men det har inte kommit ännu.

Samma respondent förde nedanstående resonemang då vi ställde följdfrågan, hur tror du att ett samarbete skulle kunna se ut och vilken roll spelar kyrkan i samarbetet?

Det beror ju på lite ja vad man tänker sig konkret att göra. Så långt har vi inte kommit i våra tankegångar ännu men jag tänker att, ja ibland har inte vi tillräckligt god kunskap helt enkelt. Så ett kunskapsutbyte skulle ju behövas för att vi möter människor som inte kanske bara har socialbidrag utan man är sjuk, man är arbetslös så det är jättemassa saker som vi liksom måste ha koll på och regler ändras å sen så vet man inte vad det är som gäller längre. Så att kunskapsutbyte skulle ju gynna oss när vi möter människor. [...]Och där är ju någonting som kyrkan kan göra, alltså bygga relationer. Men att få till någonting gemensamt så att det här liksom, att försöka minska glappet så att säga.

Samverkan är ett begrepp som vuxit i popularitet men vad det innebär är diffust. Under 1990-talet har efterfrågan på samverkan tilltagit och kommunerna har i hög grad intresserat sig. Kommuner har vänt sig till frivilliga organisationer och efterfrågat samverkan inom det sociala området. Det har dock visat sig att vara en samverkan på mycket olika villkor (Jeppsson Grassman 2001). Olika individer har olika referensramar med sig in i situationer. Dessa olika referensramar har individen tillägnat sig genom erfarenheter, upplevelser och kunskap som hen i sin tur delar med sig av till vår omgivning. Dessa olika referensramar fogas samman och skapar gemensamma tolkningar och förståelse för den verklighet vi lever (Wenneberg 2010, Mattsson 2010). Samma procedur kan tillämpas på hur vi skapar samarbete. Samarbete konstrueras efter den sociala kontext som är rådande. Den sociala kontexten i sin tur påverkar hur vi skapar kunskap om, i detta fall, socialt arbete med utsatta individer. Som en av respondenterna uttryckt det ovan så efterfrågas ett kunskapsutbyte men vem är avgör vilken kunskap som ska vara rådande? En tolkning som går att göra utifrån respondentens resonemang är att det finns en tilltro till att andra organisationer har mer kunskap i vissa frågor. Genom denna tolkning så kan frågan ställas huruvida respondenten underminerar sin egen kunskap eller om denne menar på att ansvaret för denna kunskap ligger hos andra välfärdsaktörer? Som vi nämnt tidigare består vårt samhälle av olika institutioner som skapats av oss människor. Institutionerna kan

också ses som olika subsystem, där kyrkan utgör ett, som skapar en helhet. Kunskap ses som konstruerat utifrån rådande kontext och genom den sekulariseringstrend vi ser i samhället idag så kan kyrkans kunskap förstås som ett underordnat subsystem som tolkar sin egen situation med hjälp av de överordnade institutionernas tolkningsram vilket innebär att kyrkan accepterar sin marginaliserade position (Engel 2006, Mattsson 2010). Citatet visar dock att det inte handlar om att kyrkan inte besitter kunskap utan det rör sig om annan kunskap, kring socialt arbete, som inte är lika väl förankrat som den kunskap myndigheter och staten besitter. Detta då myndigheter har det sociala arbetet som primärt syfte för deras yrkesutövning och upprätthållandet av välfärdsinstitutionen. Genom att kyrkan och myndigheter har olika kunskap är det också förståeligt att dessa olika institutioner bedriver socialt arbete olika.

Att det i nuläget inte råder något etablerat samarbete med andra organisationer och myndigheter framhävs från respondenterna och vi har valt att illustrera detta med ovanstående citat. Det är viktigt för oss författare att påpeka att det dock har förekommit att man samarbetat i olika situationer och tidsperioder.

5.4 Kyrkans roll i välfärdssamhället

Vad säger empirin om kyrkans position i vårt samhälle? Hur ser relationen mellan kyrkan och staten ut? Under detta tema har vi för avsikt att med hjälp av empirin belysa dessa frågor. Med hjälp av ett sekulariseringsteoretiskt perspektiv och socialkonstruktivism analyserar och tolkar vi sedan för hur man kan förstå kyrkans position i vårt samhälle.

Ett genomgående tema som går att urskilja i respondenternas svar är att de lyfter fram vilken roll de har som aktörer i vårt välfärdssamhälle. Rollerna de talar om rör främst vilka förväntningar som finns på vad kyrkan som organisation kan göra. Som en respondent uttrycker det ” Tyvärr är det ju så att många gånger kommer människor som har blivit hänvisade av socialen”. Det är många av respondenterna som upplever att kyrkans roll då blir att ta hand om dem som inte bedöms vara berättigade av stöd från socialtjänsten. Detta upplevs från kyrkligt håll som väldigt påfrestande då de får förväntningar på sig att tillgodose behov

som de inte nödvändigtvis själva valt att arbeta med. Som en respondent uttrycker det ”Ska vi göra det som vi gemensamt betalar skattepengar för att låta samhället göra?” Vidare resonemang kring detta för en respondent som uttrycker det som såhär

Jag är ju för någonstans att vi ska ha ett välutbyggt välfärdssamhälle. Tyvärr så tycker jag väl att det har börjat monterats ner lite väl mycket i det va. Alltså för mig är det ganska självklart att det ska ske transferering, alltså vi betalar våra skatter och sen att det så att säga ska omsättas så att man kan hitta bra lösningar för människor som är utsatta.

Med hjälp av Berger & Luckmans kunskapsociologiska teori ska vi presentera ett sätt för att förstå hur roller skapas. Människors vanor används när vi ska samarbeta med andra och därför utvecklas det som Berger & Luckmann benämner typifieringar. Med typifieringar så menas det att man tillskriver den andra parten i samspelssituationer typiska motiv för sina handlingar. Typifieringar leder till att man börjar spela roller gentemot varandra. Roller utgör enligt detta synsätt ett slags färdigtillverkade sociala fack man agerar inom där det blir möjligt att olika roller medför att man blir tillskrivs olika arbetsuppgifter. Genom skapandet av roller möjliggörs en uppbyggnad av olika sociala institutioner. Då institutioner ska förmedlas till andra personer som inte varit med om att bygga upp dem så blir det både viktigt och nödvändigt med att institutionerna legitimeras. Legitimeringen förklarar den sociala och institutionella ordningen så att den upplevs som meningsfull (Wenneberg 2010).

Kyrkan är en institution i vårt samhälle och genom dess särställning till staten så är kyrkans verksamheter också underställt den offentliga välfärden. Underställt på det sättet att det finns ingen tvingande lagstiftning som styr, vilket flera av respondenterna framhåller under intervjuerna, hur kyrkor ska bedriva sitt sociala arbete. Kyrkans roll som välfärdsaktör blir därför underordnad samhällets makt. Statens maktposition när det gäller socialt arbete och hur detta ska förstås blir därför också det som ges tolkningsföreträde. Jeppsson-Grassman (2001) lyfter fram att förhållandet mellan stat och kyrka, relationen och de olika åsikterna, har

haft betydelse för både omfattningen men också inriktningen på kyrkans sociala arbete och välfärdstjänster.

Med detta i åtanke så kan vi också urskönja svar hos våra respondenter där de uttrycker en upplevelse om att samhället har blivit mycket hårdare vilket i sin tur betyder att kyrkans sociala arbete inte längre passar in i den typifieringen som finns. ”Alltså de senaste två åren har trycket ökat något gräsligt så vi sysslar med akut hjälp hela tiden”. Nedanstående citat utvecklar resonemanget.

Alltså kyrkan är ju tänkt att vara till för människor som hamnar i nöd. Att vara till för människor som ramlar mellan stolarna eller faller utanför ramen och det spelar ju ingen roll vad vi har för politik i det här landet så finns de människorna alltid. Men som det ser ut nu så är dem människorna alldeles, alldeles för många. Så att många gånger så liknar kanske vårt arbete mer rent socialt arbete än diakonalt socialt arbete. Just för att nöden är så stor.

Att kyrkan agerar inom vissa fack blir tydligt då vi ställde följdfrågan hur gör ni för att förändra detta, att ni får agera inom en annan social institutions verksamhetsfält? Svaren vi gavs var att det är ingenting respondenterna kan göra för att påverka att dem inte hamnar i denna typ av situationer.

Men sen så, att dra i dem här stora frågorna, det skulle vi, alltså vi mäktar inte riktigt med det, tyvärr. Men det är där man skulle sätta in krutet för att se om det skulle liksom regna neråt. Utan där har vi stiftsdiakoner som eeh som kanske försöker ta tag i dem här bitarna men det är ju svårt. Vi hade ju det här ”påskuppropet” för några år sedan, det här med de utförsäkrade och så där som fick lite genomslagskraft. Annars så är diakoner rätt så tysta och snälla och gör det dem ska och håller käften liksom

Detta citat visar just på de resonemang vi mötte på under våra intervjuer. Andra svar vi fick på vår fråga var att respondenterna inte hade någon aning om hur de skulle kunna förändra hur kyrkans position som välfärdsaktör inom det socialt arbetet. Som Engel (2006) diskuterar så kan det frivilliga sociala arbetet i Sverige

ses som polariserat. På en lokal nivå så tycks församlingar acceptera den marginalisering/sekulariserad ställning kyrkan har då de anpassar sitt sociala arbete och utformar verksamheter som stämmer överrens med behov och önskemål, som finns representerad hos församlingens medlemmar. I kontrast till denna pol finns det en religiös elit, vilket i vår respondents svar troligtvis kan ses vara stiftsdiakonerna, som vill påverka på nationell nivå och ger sig in i den offentliga debatten. För att motverka en latent sekularisering menar Blennberger (i Engel 2006) att det även på det lokala planet måste ageras för att kyrkans institutionaliserade roll ska kunna förändras och sekulariseringen inte ska ytterligare fördjupas. Enligt Blennbergers resonemang så ska det kyrkliga sociala arbetet vara observant på den politiska kontexten och de som utför socialt arbete på lokal nivå ska fungera som kritisk observatör, opinionsbildare och påtryckare.

Engel (2006) utvecklar detta och menar på att för att göra skillnad i samhällsdebatten är det också viktigt att man kan uppvisa att man har alternativ och beredskap på att åstadkomma det man lobbyar för. Detta kan kopplas till socialkonstruktivismen och hur kyrkan skapar legitimitet, som i sin tur leder till hur samhället konstruerar deras roll i sociala sammanhang. För att kyrkan ska kunna förändra sin roll krävs det att de lyckas göra sig hörda i samhällsdebatten för att på så sätt därigenom kunna omdefiniera och påvisa att det är ett socialt problem att människor inte får den hjälp som staten som välfärdsinstitution ska tillgodose. Sammanfattningsvis kan vi säga att empirin pekar på att många av respondenterna är missnöjda över att de, ofrivilligt, får ta stort ansvar för den sociala välfärden utan att de har efterfrågat ansvaret.

6 Slutsatser

Syftet med detta arbete har varit att undersöka och skapa förståelse för kyrkans sociala arbete med socialt utsatta individer. Utifrån vår kvalitativa studie har vi kommit fram till nedanstående slutsatser som besvarar studiens syfte och frågeställningar.

Kyrkan bedriver olika sorters öppna verksamheter för socialt utsatta individer och till sin hjälp, för att utföra det sociala arbetet, finns det människor som arbetar ideellt inom kyrkan. Kyrkorna arbetar inte med någon specifik målgrupp utan de startar upp verksamheter som de ser att det finns ett behov av i deras upptagningsområde. Eftersom våra respondenter är från olika församlingar så finns det en bra variation på verksamheter inom staden. Det finns barn- och ungdomsverksamheter, familjeverksamheter, öppna verksamheter för missbrukare och hemlösa, verksamheter för äldre, caféer etc.

Vi har i vår studie funnit att de styrande värderingar som finns i kyrkans arbete kan delas upp i två olika teman. Vi har valt att benämna dessa två teman som motiv utifrån bibeln och motiv utifrån eget förhållningssätt och intresse. Det framkom här att det är väldigt olika vad som motiverar människor till att arbeta ideellt. Av respondenterna framkom det att; medmänsklighet, personligt intresse och Guds ord i bibeln var de styrande motiven/värderingarna.

I vår studie framkommer det att det finns samarbete mellan kyrkan och andra organisationer i staden. Samarbetet förkommer både inom olika församlingar och trossamfund men också med andra organisationer och myndigheter. Samarbeten, så som det framkommer ur empirin, tenderar till att inte vara bestående över tid utan de är flyktiga och det är inte alltid klart under vilka premisser som samarbetena finns. Samarbete är dock något som efterfrågas men respondenterna har svårt att se hur de skulle kunna göra för att bygga upp mer samarbete mellan kyrkan och olika organisationer.

6.1 Slutdiskussion

Svenska kyrkan har en lång traditionell förankring i välfärdssamhället, då kyrkan hade ansvar att se till befolkningens omsorg, sjukvård etc. Frikyrkorna har inte samma traditionella förankring i den svenska staten men däremot har den en historisk förankring, vilket ger dem relevans i denna studie. Deras tradition har sitt ursprung i att de startade som en folkrörelse. I takt med samhällets utveckling började staten att ta mer ansvar för befolkningen genom så kallade universella och selektiva förmåner. Trots att staten idag har tagit över dessa ansvarsområden ser

vi att både svenska kyrkan och frikyrkorna har kvar traditionen av att hjälpa socialt utsatta individer samhället. På så sätt kan kyrkans ideella arbete ses som ett komplement till den befintliga välfärden. Jeppsson Grassman (2001) skriver om komplementaritetsbegreppet. Komplement i form av resursförstärkare eller komplement genom att erbjuda en annan form av hjälp än den som staten kan tillhandahålla. Utifrån respondenternas svar agerar församlingarna mer utifrån att vara resursförstärkare, då klienterna ofta har kontakt med socialtjänsten och kyrkan inte har resurs nog att kunna tillgodose individens kompletta hjälpbehov. En intressant iakttagelse som vi har gjort är att svaren skiljer från respondenterna inom svenska kyrkan och respondenter inom frikyrkan.

Oavsett hur det framtida kyrkliga sociala arbetet kommer att struktureras så är vår spekulation att kyrkans roll inte kommer att genomgå någon större förändring. Vi tror fortfarande att kyrkan kommer att verka som resursförstärkare, vilket några av respondenterna själva också uttrycker. Behovet av att någon samlar upp ”individerna som faller mellan stolarna” kommer fortfarande att finnas om fem till tio år. Med det ökade hjälpbehovet som finns i dagens samhälle är det inte helt omöjligt att tänka sig att det kommer vara fler individer som kommer i kläm även i framtiden. Vi tror att kyrkan kommer att få verka som ett komplement till statens välfärd och att det även i fortsättningen kommer att vara ett sekulariserat förhållningssätt mellan staten och kristna trossamfund.

Som vi framhållit i analys och empiridelen så förekommer samarbete mellan kyrkan och andra organisationer i staden. Samarbetet förekommer både inom olika församlingar och trossamfund men också med andra organisationer och myndigheter. Samarbeten, så som det framkommer ur empirin, tenderar till att inte vara bestående över tid utan de är flyktiga och det är inte alltid klart under vilka premisser som samarbetena finns. Är det ett socialt problem att det inte finns mer samarbete?

I vår empiri kan vi inte finna att någon uttryckligen säger att det är ett problem att det inte finns samarbete men det är några som uttrycker att det är frustrerande att det inte fungerar så smidigt alltid. Vi däremot, tycker att det är problematiskt att det inte finns ett etablerat samarbete då vi genom vår undersökning har fått se hur

många verksamheter som kyrkan bedriver för socialt utsatta människor. Varför tar vi då inte och utnyttjar denna möjlighet? Om det kan ge individen i samhället ett starkare skydd genom att använda allas kunskap och resurser tycker vi det vore självklart att använda oss av denna möjlighet. Detta för att ge varje individ så goda förutsättningar som möjligt i att kunna leva ett självständigt liv.

Referenser

Ahrne, Göran & Svensson, Peter(2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Aspers, Patrik (2011). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Cloke Paul, Williams Andrew and Thomas Samuel (2009). "FBOs and Social Exclusion in the United Kingdom" I Dierckx, Danielle, Vranken, Jan & Kerstens, Wendy (eds.): *Faith-based Organizations and Social Exclusion in European cities. National reports*. Belgïe: Acco.

Elander Ingemar, Fridolfsson Charlotte & Granberg Mikael (2009). "FBOs and Social Exclusion in Sweden" I Dierckx, Danielle, Vranken, Jan & Kerstens, Wendy (eds.): *Faith-based Organizations and Social Exclusion in European cities. National reports*. Belgïe: Acco

Ekström, Sören (1999) *Svenska kyrkan i utveckling. Historia, Identitet, Verksamhet och Organisation*. Stockholm: Verbum förlag.

Engel, Charlotte (2006). *Svenska kyrkans sociala arbete - för vem och varför? : en religionssociologisk studie av ett diakonalt dilemma*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2006

Jeppsson Grassman, Eva (2001). *Socialt arbete i församlingens hägn*. Stockholm: Verbum

Johansson, Håkan (2008) "Universella eller selektiva insatser mot fattigdom. Finns det en rätt väg?". I Swärd 6 Egerö (red.): *Villkorandets politik. Fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*. Malmö: Égalité

Jordansson, Birgitta (2008) "Vem var fattig och varför? Svensk fattigvårdspolitik i ett historiskt perspektiv". I Swärd 6 Egerö (red.): *Villkorandets politik. Fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*. Malmö: Égalité

Lundström, Tommy & Wijkström, Filip (2002) *Den ideella sektorn - Organisationerna I det civila samhället*. Stockholm: Sober förlag.

Kim Seung Hyun (2011). *On the historical determinants of third sector strength: A qualitative comparative analysis*. The Social Science Journal 48 pp.641-650.

SOU (1993:82). ”Frivilligt socialt arbete: kartläggning och kunskapsöversikt; rapport av Socialtjänstkommittén”

(elektroniskt), <<http://www.regeringen.se/content/1/c4/27/48/c992eeaa.pdf>>

(2013-05-01)

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Sahlin, I. (2002) ”Sociala problem som verklighetskonstruktioner”. I Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2002) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur & Kultur

Sandell Rickard (2001). *Organizational growth and ecological constraints: The growth of social movements in Sweden, 1881 to 1940*. American Sociological review, 2001. Vol. 66 (October: 672-693).

Vetenskapsrådet. ”Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning”(elektronisk),

<<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>>(2013-04-29).

Wenneberg, Søren Barlebo (2010). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber

Bilaga 1

Informationsbrev

Hej!

Vi är två socionomstudenter vid Socialhögskolan, Lunds Universitet, som under vårterminen 2013 skriver vår kandidatuppsats. Vi är intresserade av att göra en undersökning om hur kyrkor arbetar med socialt arbete och socialt utsatta individer. Syftet med vår undersökning är att belysa hur kyrkans roll inom det sociala arbetet ser ut.

Vi vänder oss nu till dig/er för att höra om ni skulle vara intresserade av att medverka i vår undersökning. Vi är intresserade av att träffa dig/er för att genomföra en intervju kopplat till ditt arbetsfält. Intervjun kommer att ta cirka en timme. Medverkan i vår undersökning är givetvis frivillig och det material som insamlas kommer att behandlas anonymt. Du kommer bli erbjuden möjligheten att läsa igenom materialet du bidragit med innan vi använder det i vårt arbete, så att eventuell korrigering kan göras i tid.

Vi hoppas att ni är intresserade av att delta eller om någon av era kollegor skulle vara intresserad. **OM** ni skulle vara intresserade så vill vi redan nu passa på att ta tillfället i akt och föreslå några dagar för när vi skulle kunna träffas. Vårt förslag är 11/4, 12/4, 15/4, 16/4, 17/4, 18/4, 19/4 eller 22/4. Vi kan träffas när som helst under dessa dagar. Givetvis är vi flexibla och skulle det vara så att ni har förslag på annan dag eller tid så löser vi det. Anledningen till att vi föreslår dagar som ligger ganska nära i tiden är för att vi har begränsat med tid (10 veckor) på oss att skriva vår kandidatuppsats. Vid frågor är det bara att höra av er tills oss!

Tack på förhand!

Med vänlig hälsning

Cecilia Lövdahl & Tosin Akinsiku

Bilaga 2

Intervjuguide

Detta är tematiska frågor som vi kommer att utgå ifrån under våra intervjuer. Intervjun är semi-strukturerad, vilket innebär att frågorna är relativt öppna men dessa områden ska beröras under intervjuens gång.

Bakgrund

- Ålder
- Utbildning
- Hur många år har du jobbat inom socialt arbete?
- Vilken är din nuvarande tjänst?
- Hur många år har du haft din nuvarande tjänst?

Kyrkans sociala arbete

- Hur arbetar er kyrka med socialt arbete?
- Vilka är dina arbetsarbetsuppgifter?
- Vilken målgrupp vänder ni er till (hög/låg tröskel)?
- Hur arbetar kyrkan med frågor kring hemlöshet?
- Hur finansieras det arbete som kyrkan gör?

Värderingar/Motiv

- På vilka värderingar grundar ni ert arbete med utsatta individer? Religion kontra Velfärd kontra individualism.
- Varför bedriver ni socialt arbete? Är det som ett komplement till socialtjänsten/velfärden.

Samhällssyn/Samarbete

- Hur tror du att samhället ser på kyrkans status? Om det har blivit mer som en organisation inom velfärden eller ett religiös samfund? (soppa för värme osv.)
- Hur ser ni på det sociala arbetet ni utför i förhållande till den velfärden som staten erbjuder?
- Finns det något samarbete mellan er och andra organisation, kring hemlöshet?
- Hur ser ni på kyrkans framtida sociala arbete? Hur skulle du vilja att det såg ut, om 5-10 år?

Finns det något mer du kommer att tänka på kring detta ämne som du skulle vilja berätta eller som du tycker kan vara bra för oss att veta?

Har du något som du vill tillägga som vi inte tagit upp?